

Лекція з дисципліни «Громадянська освіта»

На тему: «Я – людина. Самоідентифікація. Мої потреби та бажання»

План:

1. Що таке людина.
2. Різні «виміри» людини. Ідентичність і самовизначення.

1. Реалії життя XXI ст. спонукають сучасну людину жити в досить напруженому темпі. Проте інколи в гонитві за досягненням своєї чергової мети вона зупиняється і вражено дивиться на навколишній світ. Безліч разів, скажімо, вам доводилося йти до школи цим парком, а ви ніколи не замислювалися над тим, скільки років старим липам, що там ростуть. П'ятдесят, сто, а може, і більше? Куди ми постійно поспішаємо? Яким є наше призначення? Для чого взагалі ми живемо? Рано чи пізно кожна людина ставить собі ці питання.

Для того щоб визначити свої потреби та бажання, своє ставлення до навколишнього світу та своє місце в ньому, необхідно зрозуміти, ким ми є. Усі ми люди, але що ж таке людина? На перший погляд, тут немає нічого складного. Кожен із нас упевнено виділяє людину з навколишнього світу. Її відмінність від усіх інших істот є очевидною. Однак у чому саме вона полягає?

У цьому сенсі людина й сьогодні залишається таємницею. Можна лише наблизитися до пізнання того, чим є людина. Спроби науковців та філософів визначити головну характеристику людини, яка б відрізняла її від усіх інших живих істот, стали причиною існування різних наукових понять, що описують окремі аспекти такого складного явища, яким є людина.

Дослідники вважають, що людина на 70% істота біологічна (їсть, спить тощо) і на 30% істота соціальна (формується в соціумі й залежить від нього).

Дитинча тварини від народження має інстинкти, що допомагають йому орієнтуватися в тому, що їстівне, а що ні, на кого можна нападати, а кого боятися. Людська дитина після народження — найбільш не пристосована до життя серед усіх живих істот. І повноцінно людиною вона може стати лише в середовищі собі подібних, які дадуть їй знання про навколишній світ, навчать працювати, спілкуватися й жити з іншими людьми.

Однак, формуючись і розвиваючись як соціальна істота, людина залишається одночасно частиною природи. Це визначає її фізичні життєві потреби — їжа,

повітря, певні фізико-хімічні властивості середовища, у якому вона може нормально існувати (склад атмосфери, рівень радіації, тиску тощо). Отже, людина — істота біологічна. Проте соціальне і біологічне в ній нерозривно поєднані. Так, усі люди мають майже однакову будову організму, проте повністю розвинути всі закладені в ньому можливості людина може лише в суспільстві. Однією з таких можливостей є здатність до спілкування з іншими людьми через розмову, читання й письмо, а також самовираження. Тому, на думку дослідників, людина — істота біосоціальна, що існує, формується й розвивається під впливом двох середовищ — природного та соціального.

Оскільки людина живе в суспільстві, то співвідносить свою поведінку з тим, як її сприймає суспільство та як вона впливає на нього.

2. Людина поєднує в собі біологічні та соціальні риси. При цьому термін «людина» науковці використовують, щоб визначити людину в біологічній класифікації як вид, що наділений розумом. Це поняття відображає спільні якості всіх людей. Окремого представника людства, якому властиві передусім природні якості, носія спільних якостей людського роду, називають індивідом.

Як уже згадувалося, людина є істотою, що не може повноцінно існувати поза суспільством. У будь-якому суспільстві є норми і правила, дотримання яких дають змогу людям співіснувати разом. Людина мусить вивчати ці правила, щоб успішно функціонувати в суспільстві. Саме тут індивід стає особою.

Людина як особа завжди має свою індивідуальність — сукупність своєрідних і неповторних якостей — психічних, фізичних, соціальних, що відрізняють одну людину від іншої. Усвідомлення людиною своєї індивідуальності, значення своїх якостей у суспільстві перетворює її на особистість. Коли говорять про людину у відношенні до держави, то її називають громадянином.

Шлях усвідомлення людиною себе, своєї унікальності й водночас подібності до інших людей та належності до різних соціальних груп, свого місця у світі приводить до визначення її ідентичності, а сам процес називають самоідентифікацією (самовизначенням).

Самоідентифікація — ототожнення особою, групою осіб або спільнотою людей себе за певними ознаками; визначення образу себе, своїх моральних орієнтирів та цінностей, що визначають власну поведінку і рішення.

Прагнення самовизначення завжди було важливою потребою людини й однією з головних її відмінностей від тварини, адже самоідентифікація пов'язана з усвідомленням людиною свого «я» і своєї окремішності від усього, що її оточує, а тварини це робити не здатні. Психологи також зазначають, що

самоідентифікація людини є неодмінною умовою її психічного здоров'я. Людина із чітким усвідомленням свого «я» відчуватиме себе у світі реальною, живою, цілісною. Вона буде здатна усвідомлювати ідентичність інших людей.

Така особистість сприйматиме життєві перешкоди (соціальні, етичні, духовні та біологічні) із твердим відчуттям реальності та індивідуальності самої себе та інших людей.

Ідентичність — сукупність установок, уявлень, пов'язаних із власним самоусвідомленням (самоідентифікацією) індивіда та його самооцінюванням у суспільстві.

Розуміння своєї ідентичності допомагає людині краще усвідомлювати й виражати, ким вона є не лише як особистість, але і як частина спільноти — сім'ї, мовного й культурного середовища, народу чи нації, формальних та неформальних спільнот. Входження до цих спільнот відбувається під час соціалізації особистості.